

อธิการบดีกับการปกครองสงฆ์

นางสาวรินธรรม อโศกตระกูล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาภาษาตะวันออก

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๓๕

ISBN 974 - 633 - 648 - 7

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๕ 17498351

ADHIKARANA AND SANGHA ADMINISTRATION

Miss Rindhamma Asoketrakul

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts
Department of Eastern Languages
Graduate School
Chulalongkorn University
1996
ISBN 974 - 633 - 648 - 7

หัวข้อวิทยานิพนธ์ อธิกรณณ์กับการปกครองสงฆ์
โดย นางสาวรินธรรม อโศกตระกูล
ภาควิชา ภาษาตะวันออก
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ฐานิสร์ ชาครัดพงศ์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม อาจารย์ ดร. ประพจน์ อัสววิรุพการ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับ
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

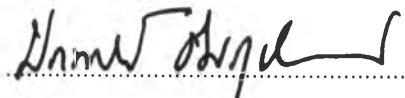

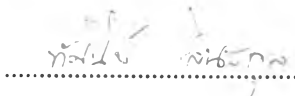
..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. สันติ ฤงสุวรรณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

 ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปราณี พาพานิช)

 อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ฐานิสร์ ชาครัดพงศ์)

 อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(อาจารย์ ดร. ประพจน์ อัสววิรุพการ)

 กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทศนีย์ ลินสกุล)

ริทธรม อโศกตระกูล : อธิกรณกับการปกครองสงฆ์ (ADHIKARANA AND SANGHA ADMINISTRATION) อ. ที่ปรึกษา : ผศ. ฐานิสร์ ชาครัตพงษ์, อ. ดร. ประพนธ์ อิศววิรุฬหาร, ๑๑๖ หน้า. ISBN 974 - 633 - 648 - 7

วิทยานิพนธ์นี้เป็นการศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองสงฆ์สมัยพุทธกาล โดยอาศัยข้อมูลเรื่องอธิกรณในพระวินัยปิฎกเป็นสำคัญ และอาศัยข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากพระสูตรตันตปิฎก อรรถกถารวมทั้งเอกสารอื่น ๆ เสริมให้ได้รายละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น ผลของการวิจัยจะทำให้เข้าใจสภาพชีวิตและสังคม รวมถึงการปกครองสงฆ์สมัยพุทธกาล และได้แนวคิดในการแก้ไขสถานการณ์พระพุทธศาสนาในประเทศไทยปัจจุบัน

ผลของการวิจัยพบว่า อธิกรณมี ๒ ความหมาย ความหมายแรกหมายถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมสงฆ์ คือ วิวาทธิกรณ อนุวาทธิกรณ และ อาปัตตาทธิกรณ อีกความหมายหนึ่ง หมายถึงกิจที่สงฆ์ต้องประชุมกระทำร่วมกัน เรียกว่า กิจจาธิกรณ หรือ สังฆกรรม

ปัญหาในสังคมสงฆ์เกิดขึ้น ๒ ลักษณะ คือ ปัญหาการประพฤติผิดวินัย และ ปัญหาความแตกต่างทางความคิด เมื่อเกิดปัญหาขึ้น สงฆ์จะประชุมกันเพื่อแก้ไขปัญหา ซึ่งเป็นกิจจาธิกรณอย่างหนึ่ง

กิจจาธิกรณ เป็นกลไกสำคัญในการปกครองสงฆ์ ซึ่งมีลักษณะเป็นการทำหน้าที่ร่วมกันในฐานะกัลยาณมิตร ทั้งยังเป็นการให้การศึกษาพระธรรมวินัยแก่พระภิกษุสงฆ์ ฝึกฝนอบรมให้พระภิกษุเป็นธรรมวาที ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่จะทำให้การปกครองสงฆ์เป็นไปตามพระธรรมวินัยเพื่อรักษาพระธรรมวินัย

ภาควิชา.....ภาษาตะวันตก.....
สาขาวิชา.....ภาษาบาลี - สันสกฤต.....
ปีการศึกษา.....253๕.....

ลายมือชื่อนิสิต.....พิมพ์ อโศกตระกูล.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาพร้อม.....

C 410770 : MAJOR PALI AND SANSKRIT

KEY WORD : ADHIKARANA / SANGHA - ADMINISTRATION

RINDHAMMA ASOKETRAKUL : ADHIKARANA AND SANGHA
ADMINISTRATION. THESIS ADVISOR : ASSIST. PROF. THANIT
CHAKARATAPONGSE, PRAPOD ASSAVAVIRULHAKARN, Ph.D.

116 pp. ISBN 974 - 633 - 648 - 7

This thesis is a study of the concept and method of administering monks during the reign of the Lord Buddha based on facts available in the Vinaya Pitaka and other related data from Suttanta Pitaka, Vinaya Commentaries as well as other documents, in an attempt to provide accurate details. This research is aimed at knowing social life including sangha administration in Buddha's time and finding a solution for current problems facing Buddhism in Thailand.

The research reveals that Adhikarana may be perceived in two different aspects. One is that Adhikarana is a problem, vivadadhikarana or anuvadadhikarana or apattadhikarana, that arises within sangha society, whereas the other indicates that it is a duty for sangha to hold conferences called Kiccadhikarana or Sanghakarma.

Problems in sangha society arise when there is violation of conduct or difference of opinion. Whenever such problems occur, monks must convene to discuss and solve them.

Kiccadhikarana is an important means of sangha - administering. Not only does it provide a way to supervise one another, but it is also a way of sharing responsibilities, studying Dharma - Vinaya and training monks to become Dharmavadi who takes an important role in sangha administration according with Dharmavinaya in order to maintain Dharmavinaya.

ภาควิชา.....ภาหาคะวันชอก.....

สาขาวิชา.....ภาษาบาลี - สันสกฤต.....

ปีการศึกษา.....253๘.....

ลายมือชื่อนิติต.....*วิมล อธิกานญา*.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....*Thanit Chakaratapongse*.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....*Prapod Assavavirulhakarn*.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยเมตตาจิตของพระคุณเจ้า สิกขมาต ครูบา-อาจารย์ และเพื่อนผู้ปฏิบัติธรรมหลายท่าน สมณะโพธิรักษ์ เป็นผู้ให้ความรู้พื้นฐานด้านพระธรรมวินัย พระภิกษุ สมณะ และอาจารย์หลายท่าน มีอาจารย์ สุชีพ ปุญญาญาภาพเป็นต้น กรุณาแนะนำแหล่งข้อมูลทำให้ผู้เขียนได้รับความสะดวกในการศึกษาอย่างมาก อาจารย์ที่ปรึกษาคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ฐานิสร์ ชاکรัตพงษ์ และ อาจารย์ ดร.ประพนธ์ อัครวิรุฬหการ กรุณาแนะแนวคิด แนะนำวิธีเขียนและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ เป็นอันมาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปราณี พาพานิช ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทศนีย์ สิ้นสกุล รองศาสตราจารย์ ดร. สุวรรณมา สถาอานันท์ รวมทั้งอาจารย์อีกหลายท่าน กรุณาให้คำแนะนำและให้กำลังใจในการเขียนวิทยานิพนธ์

อนาคาริกา สุภาพรรณ ณ บางช้าง และคุณสุนัย เศรษฐบุญสร้าง อาศัยความเมตตาอุปถัมภ์ด้วยความอดทนตรวจสอบแก้พร้อมทั้งให้คำแนะนำที่มีค่ายิ่ง สมณะ สิกขมาต และเพื่อน ๆ หลายท่าน ช่วยเหลือในเรื่องการพิมพ์ การอ่านต้นฉบับ และเรื่องอื่น ๆ ตลอดจนช่วยเหลือรับภาระปฏิบัติหน้าที่แทนผู้เขียน ตลอดระยะเวลาที่ศึกษาและทำวิทยานิพนธ์นี้ บรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่สถาบันวิทยบริการ ห้องสมุดคณะอักษร-ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องสมุดสมาคมผู้ปฏิบัติธรรม ให้ความสะดวกอย่างยิ่งในการใช้บริการห้องสมุด

ผู้เขียนกราบขอบพระคุณและขอบคุณทุกท่าน ทั้งที่ได้ออกนามและมีได้ออกนาม ด้วยความซาบซึ้งในน้ำใจและเมตตาจิต ในที่สุดขอขอบคุณกองบุญบริษัท ฟ้าอภัย จำกัด ห้างหุ้นส่วนจำกัดครอบครัวขนส่ง แม่ พี่ และน้อง ผู้อนุเคราะห์ค่าใช้จ่ายตลอดระยะเวลาที่ศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ ทั้งขอแสดงความระลึกถึงบิดาผู้ล่วงลับไว้ ณ ที่นี้ด้วย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
บทที่	
๑. บทนำ.....	๑
ความเป็นมาของปัญหา.....	๑
วัตถุประสงค์และขอบเขตการวิจัย.....	๓
วิธีดำเนินการวิจัย.....	๓
ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย.....	๔
๒. อธิกรณ์ : ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมสงฆ์.....	๕
ความหมายของอธิกรณ์.....	๕
อธิกรณ์ : ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมสงฆ์.....	๖
๒.๑ ปัญหาการประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุ.....	๗
๒.๑.๑ แบบแผนความประพฤติสำหรับภิกษุ.....	๗
๒.๑.๑.๑ คีล.....	๗
๒.๑.๑.๒ วินัย.....	๘
๒.๑.๒ ปัญหาการประพฤติผิดวินัย.....	๑๓
๒.๑.๒.๑ อापัตตาทธิกรณ์.....	๑๓
- วิธีการประชุมสงฆ์พิจารณาอาปัตตาทธิกรณ์.....	๑๔
ก. ปฎิญาตถณะ.....	๑๔
ข. ตินวัตถาระ.....	๑๕
๒.๑.๒.๒ อนุวาทาทธิกรณ์.....	๑๖
- ดันเหตุที่ทำให้เกิดอนุวาทาทธิกรณ์.....	๑๗
- คุณสมบัติของผู้โจท.....	๑๘

- วิธีการประชุมสงฆ์เพื่อระงับอนุวาทาธิกรณ์.....	๑๕
ก. สติวินัย.....	๑๕
ข. อมูหวินัย.....	๒๐
ค. ตัสสปายัสสิกา.....	๒๑
๒.๒ ปัญหาความแตกต่างทางความคิด.....	๒๒
๒.๒.๑. ต้นเหตุแห่งวิวาทาธิกรณ์.....	๒๓
๒.๒.๒ พุทธวิธีในการระงับวิวาทาธิกรณ์.....	๒๔
๒.๒.๓ วิธีการประชุมสงฆ์เพื่อระงับวิวาทาธิกรณ์.....	๒๘
เขภุชยสิกา.....	๒๘
การใช้สัมมาวินัยประกอบการระงับอธิกรณ์วิธีต่าง ๆ.....	๓๑
- การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในที่ประชุมสงฆ์.....	๓๑
ก. การแต่งตั้งผู้ซักถาม.....	๓๑
ข. การขับพระภิกษุออกจากที่ประชุมสงฆ์.....	๓๒
๓. อธิกรณ์ : กิจที่สงฆ์ต้องประชุมกระทำร่วมกัน.....	๓๖
กิจจาธิกรณ์.....	๓๖
๓.๑ การอุปสมบท.....	๓๗
๓.๑.๑ คุณสมบัติของผู้บวช.....	๓๘
๓.๑.๒ วิธีการบวช.....	๔๐
๓.๑.๓ ข้อปฏิบัติสำหรับภิกษุบวชใหม่.....	๔๒
๓.๒ การทำอุโบสถ.....	๔๔
๓.๒.๑ ความสำคัญของการทำอุโบสถ.....	๔๔
๓.๒.๒ ผู้มีหน้าที่สวดพระปาฏิโมกข์.....	๔๕
๓.๒.๓ วิธีทำอุโบสถ.....	๔๕
๓.๓ การปวารณา.....	๔๖
๓.๓.๑ เหตุและผลของการปวารณา.....	๔๖
๓.๓.๒ วิธีปวารณา.....	๔๗
๓.๓.๓ ประโยชน์ของการปวารณา.....	๔๘

๔. ลักษณะการปกครองสงฆ์สมัยพุทธกาล.....	๕๓
๔.๑ หลักการปกครอง	๕๓
๔.๒ จุดมุ่งหมายของการปกครอง.....	๕๕
๔.๓ ลักษณะการปกครอง.....	๕๕
๔.๓.๑ ผู้มีหน้าที่ปกครองสงฆ์.....	๕๗
๔.๓.๒ อำนาจแห่งธรรมในที่ประชุมสงฆ์.....	๖๐
๔.๔ วิธีดำเนินการปกครอง.....	๖๑
๔.๔.๑ คุณสมบัติของพระภิกษุผู้เข้าประชุม.....	๖๑
๔.๔.๒ จำนวนพระภิกษุที่เข้าประชุม.....	๖๔
๔.๔.๓ วิธีการประชุม.....	๖๕
อุปโลกนกรรม.....	๖๕
ญัตติกรรม.....	๖๕
ญัตติทุติยกรรม.....	๖๖
ญัตติจตุตถกรรม.....	๖๖
๔.๔.๔ วิธีการประชุมเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมสงฆ์.....	๖๗
๔.๔.๕ วิธีการประชุมเพื่อลงโทษผู้กระทำผิด.....	๖๘
๔.๕ วิเคราะห์ลักษณะการปกครองสงฆ์สมัยพุทธกาล.....	๗๒
๕. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	๗๕
รายการอ้างอิง.....	๗๗
ภาคผนวก.....	๘๒
ภาคผนวก ก.....	๘๓
ภาคผนวก ข.....	๘๗
ภาคผนวก ค.....	๙๔
ภาคผนวก ง.....	๙๖
ภาคผนวก จ.....	๙๘
ภาคผนวก ฉ.....	๑๐๐
ภาคผนวก ช.....	๑๐๒
ประวัติผู้เขียน.....	๑๑๖